

Проф. др *Саша МИЈАЛКОВИЋ*

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

UDK - 343.9.02 :: 343.326 : 168

Прегледни научни чланак

Примљено: 22.07.2012.

Методолошки оквир једног научног истраживања организованог криминала и тероризма

***Апстракт:** Експанзија организованог криминала, тероризма и оружаног конфликта у условима друштвене, економске и политичке нестабилности у последње две деценије отежала је Републици Србији потпуну изградњу институционалних капацитета, стандарда и процедура за ефикасну превенцију и сузбијање ових видова криминала и за заштиту, помоћ и подршку жртвама. Истовремено, постојећи стандарди и процедуре нису у потпуности сагласни са стандардима и процедурама разних облика међународних интеграција којима Република Србија тежи. То је, с позиције кандидатуре Републике Србије за чланство у међународним организацијама, а пре свега у Европској унији, недовољно, јер међународне интеграције подразумевају и самосталност и ефикасност држава у контроли изазова, ризика и претњи безбедности.*

Као прилог превазилажењу такве ситуације, Криминалистичко-полицијска академија у Београду је, под окриљем министарства надлежног за науку у Републици Србији, започела реализовање научноистраживачког пројекта под називом „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“. Генерално, од овог истраживања очекују се нова теоријска знања о етиолошкој, феноменолошкој, виктимолошкој и последичној димензији организованог криминала и тероризма у Републици Србији, као и предлози, смернице и решења за јачање институционалних капацитета и за усаглашавање стандарда и процедура безбедносно-криминалистичке праксе националног система безбедности са захтевима међународног јавног и кривичног права.

***Кључне речи:** организовани криминал, тероризам, међународне интеграције, институционални капацитети, стандарди и процедуре, национална безбедност, научноистраживачки пројекат, методологија научног истраживања.*

Увод

Република Србија је у доба последње смене миленијума доживела експанзију организованог криминала, тероризма и оружаних конфликта. Услови друштвене, економске и политичке нестабилности додатно су јој отежали потпуну изградњу институционалних капацитета, стандарда и процедура за ефикасну превенцију и сузбијање ових (али и других) видова криминала, као и за заштиту, помоћ и подршку жртвама.

Свакако да је Република Србија имала развијен национални систем безбедности, и то један од развијенијих када су реалсоцијалистичке државе у питању. Међутим, услед друштвено-економске транзиције и појаве сета нових безбедносних проблема, била је неопходна и реформа сектора безбедности. Ово стога што постојећи стандарди и процедуре нису били довољни да ефикасно одговоре новим изазовима организованог криминала и тероризма, али нису ни у потпуности били сагласни са стандардима и процедурама разних облика међународних интеграција којима Република Србија тежи. То свакако умањује и ефикасност државе, али спутава и успешну међународну криминалистичку и друге видове сарадње у сфери безбедности. Тренутно, проблем се ублажава искључиво сарадњом са међународном заједницом, појединим државама и међународним организацијама. То је, с позиције кандидатуре Републике Србије за чланство у међународним организацијама, а пре свега у Европској унији, недовољно. Разлог је тај што међународне интеграције захтевају и самосталност и ефикасност држава кандидата у контроли изазова, ризика и претњи безбедности.

Паралелно с праксом, домаћа теорија безбедносних и криминалистичких наука у неким доменима „каска“ за дометима европске науке. Стога је било неопходно систематизовати постојећа и стећи нова научна знања о етиолошкој, феноменолошкој, виктимолошкој и последичној димензији организованог криминала и тероризма у Републици Србији на основу којих би се израдили предлози, смернице и решења за јачање институционалних капацитета и за усаглашавање стандарда и процедура безбедносно-криминалистичке праксе националног система безбедности са захтевима међународног јавног и кривичног права.

У настојању да допринесе расветљавању наведене проблематике, Криминалистичко-полицијска академија у Београду је током 2010. године аплицирала код Министарства науке и технолошког развоја Републике Србије са идејом реализовања научноистраживачког пројекта под називом *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*. Пројекат је одобрен и он ће се, под покровитељством и надзором Министарства науке и просвете Републике Србије (бр. 179045), реализовати од 2011. до 2014. године. Аутор и руководилац пројекта је

проф. др Саша Мијалковић, а у његовом реализовању учествује тридесет троје актуелних и бивших наставника, сарадника и истраживача Криминалистичко-полицијске академије, као и једна докторанткиња – стипендисткиња Министарства просвете и науке, која је по препоруци Министарства постала спољни сарадник на пројекту. Резултати истраживања објављују се у бројним домаћим, страним и међународним научним часописима, зборницима радова и монографијама, као и у тематским зборницима радова од националног значаја под називом *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму* (едиција *ΑΣΦΑΛΕΙΑ*), у издању Криминалистичко-полицијске академије.¹

Овај рад је још један покушај да се да скроман допринос реализовању овог научноистраживачког пројекта. Идеја је да се указивањем на методолошки оквир истраживања да подстрек и другима да својим радовима, примедбама и сугестијама допринесу успешности његовог реализовања. Такође, жеља аутора је и да створи извор инспирације за нове пројекте о овој и сродним темама. Најзад, мотив писања овог рада је и да се научној јавности и студентима постдипломских студија и студија другог степена елаборира начин реализовања пројекта, на чијим ће добрим решењима и грешкама градити свој научни и истраживачки идентитет.

Научноистраживачки тим настоји да што свеобухватније и на један нови информативни, стручни и научни начин осветли актуелну феноменологију организованог криминала и тероризма, као и да укаже на недостатке и могуће правце развоја институционалних капацитета, стандарда и процедура за решавање ових безбедносних проблема. Тиме би се, осим задовољења интересовања шире читалачке јавности, допринело и развоју безбедносне и криминалистичке праксе и науке, те дао скроман допринос и унапређењу безбедносне културе у друштву.

Такође, ваља нагласити и то да су методологија писања нацрта пројекта истраживања и пријаве научноистраживачког пројекта биле строго формализоване. Конкретније, биле су прецизиране документима и стандардима министарства надлежног за науку, чије је проучавање захтевало велике напоре и доста времена. Израда нацрта и пријаве истраживања била је подржана бројним типским обрасцима са ограниченим бројем карактера који се у њих уносе. Сви обрасци су попуњавани on-line, електронским путем, у програме и базе података министарства за науку. То је, с једне стране, поједноставило писање нацрта пројекта истраживања али је, с друге стране, захтевало знатније напоре на прецизирању формулација, идеја, циљева и планова истраживања. Посебни напори уложени су на израду финансијских планова истраживања, о којима овде неће бити речи.

¹ До сада су објављена два зборника: Мијалковић, С., (уредник) (2011). *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму I и II*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.

Најзад, неопходно је поменути и то да наставници, сарадници и истраживачи Криминалистичко-полицијске академије тренутно учествују у реализовању укупно шест интерних и 11 екстерних научних истраживачких пројеката које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја, као и у реализовању једног екстерног комерцијалног пројекта који финансира Јавно предузеће Путеви Србије (види: <http://www.kpa.edu.rs/cms/nauka/projekti>). Сви ови пројекти су од директног или индиректног значаја за развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у Србији. У том смислу, Академија је неспорно лидер у области научног истраживања савремених безбедносно-криминалистичких проблема у земљи, али и у региону. То посредно указује на чињеницу да научни пројекат о коме је овде реч реализују искусни и референтни истраживачи, па је и реално очекивати квалитетне резултате.

Предмет и проблем научног истраживања

Организовани криминал и тероризам спадају у ред најозбиљнијих и најдеструктивнијих постхладноратовских транснационалних невојних претњи безбедности појединаца, група, држава и међународне заједнице. Најчешће се третирају као облици тзв. тешког (имовинског, насилничког, економско-финансијског, односно политичког, па и еколошког и високотехнолошког) криминала. У томе је евидентан консензус готово свих модерних демократских држава, међународних организација, научно-образовних и истраживачких институција, струковних и невладиних организација. Такве ставове ови субјекти потврдили су бројним актима и документима правног и доктринарно-стратегијског, националног и међународног значаја. У прилог томе евидентни су и све већи напори држава у супротстављању организованом криминалу и тероризму, пре свега на пољу њихове превенције и сузбијања, као и заштите, помоћи и подршке жртвама (Мијалковић, 2009:119-132).

Последице и безбедносни ризици које собом носе организовани криминал и тероризам, као и описана реакција држава, недржавних актера и међународне заједнице, те потребе за њиховим научним истраживањем, оправдане су из више разлога (Мијалковић, 2012: 154-156):

- с једне стране, *организовани криминал* је трајни криминални подухват који се рационално обавља ради профита од нелегалних активности, који се трајно одржава коришћењем силе, претњама, контролом монопола и/или корумпирањем јавних службеника (Albanese, 2000:413). Инфилтриран је у готово све „поре друштвеног и државног – националног и међународног живота“ и остварује противправне профите који су већи од бруто наци-

- оналних доходака многих земаља (Hough, 1998:252). С таквим средствима криминалне организације и групе способне су да утичу на националну и међународну политику и привреду, а тиме и на будућност *малих и слабих држава* и њихових грађана;
- с друге стране, *тероризам* је смишљена, сврсисходна и често организована и систематска употреба насиља и застрашивања ради стварања или искоришћавања атмосфере страха грађана и носилаца власти, у циљу прокламовања извесних идеолошких, најчешће политичких вредности, циљева или интереса и присиљавања државних власти да удовоље захтевима терориста, те која озбиљно угрожава човека, државу, међународну заједницу, али и планету у целини кроз потенцијалну употребу нуклеарног, хемијског и биолошког оружја (Цветковић, Поповић, 2011:149,150; Милојевић, 2009:46-67);
 - даље, евидентно је да *између криминалних и терористичких организација и група често долази до тесне спреге*, па и симбиозе (пре свега у сфери финансирања и наоружавања терористичких група од стране организованог криминала), односно до метаморфозе једног проблема у други тако што организоване криминалне групе прибегавају терористичким методама, а терористи се баве организованим криминалом (Маринковић, 2010:46-49).² У таквим ситуацијама привидно се губи граница између ова два очигледно различита типа злочина. Ситуацију додатно компликује евидентно повезивање криминалних и терористичких организација на националном нивоу, њихово прекогранично деловање, али и повезивање са сличним носиоцима угрожавања безбедности у иностранству. Синергија организованог криминала и тероризма представља нови – сложенији и повећан ниво деструктивности и угрожености виталних друштвених, државних и међународних вредности и интереса;
 - уз то, и *организовани криминал и тероризам све више одликују заједничке доминантне карактеристике*: висок степен организованости, тајност у организовању и деловању, интернационализација деловања и вршења утицаја, планско вршење злочина, ради-

² Примери за то су бројни, попут атената на судије који су судили припадницима Картела Меделин и Сицилијанске мафије. Супротно, Блистави пут у Перуу профитирао је штитећи узгајиваче и пошиљаоце дроге од владиних снага, а Војска Шана из Бурме је током година прерасла из револуционарне организације у нешто више од групе препродаваца дроге (Viotti, Каурпи, 1997:173-175). О повезаности тзв. Албанске мафије и тзв. Ослободилачке војске Косова, Ослободилачке војске Бујановца, Прешева и Медвеђе, Албанске националне армије и других терористичких организација, те о томе да су наведене терористичке организације предводиле бивше вође албанских криминалних кланова, који су после окончања оружаних сукоба постали високи политичари и званичници самопрокламоване тзв. Републике Косово, не одричући се ни вођства над криминалним организацијама, није ни потребно нарочито пољемисати.

кализација метода деловања и све већа насилност и бруталност, прибегавање прању новца и корупцији јавних службеника и носилаца власти, тежња ка инфилтрирању у структуре власти и стицању политичког утицаја, тежња ка контролисању националних економија и међународне економске размене, велика финансијска моћ, злоупотреба високе технологије у криминалне сврхе, подривање демократије, политичког и економског поретка, угрожавање људских слобода и права, слабљење поверења грађана у државне институције, продубљивање економске кризе и друго;

- најзад, евидентно је и да је, због наведеног, један од озбиљнијих проблема у праћењу, истраживању, превенцији и сузбијању организованог криминала и тероризма, а тиме и у идентификовању и квалификовању њихових релација, то што се у криминолошкој, криминалистичкој и безбедносној теорији и пракси тероризам неретко третира као облик организованог криминала. Овај приступ је погрешан и може да има негативне импликације по безбедност грађана и државе, јер је први тип злочина лукративног (имовинског и неидеолошког), а други идеолошког (политичког) карактера (Мијалковић, 2011б:244-248).

Поменути су само неки од бројних разлога због којих је данас веома тешко да се организовани криминал и тероризам посматрају независно једно од другог. Уз то, њих управо и треба истовремено посматрати и истраживати, јер њихово синергично деловање представља нови вид озбиљне претње по безбедност човека, друштва, државе и међународне заједнице. Најзад, и Република Србија, нажалост, има озбиљних проблема са овим безбедносним претњама (Мијалковић, 2012:156). То су били основни мотиви за њихово истовремено истраживање, те иницирање овог научноистраживачког пројекта.

Наиме, Република Србија је већ дуже време континуирано суочена са проблемима организованог криминала и тероризма. Проблем организованог криминала је заступљен широм Републике Србије, док је нарочито изражен на подручју Косова и Метохије. Уз Космет, тзв. Рашка област на југозападу, и Бујановац, Прешево и Медвеђа на југу централне Србије неспорно су *неуралгичне тачке* по питању могуће ескалације тероризма (Мијалковић, 2012:156).

Република Србија је свесна да проблеми организованог криминала и тероризма већ дуже озбиљно угрожавају грађане, државу и шири регион. Она је такође свесна и очекивања међународне заједнице која се тичу успешног решавања ових проблема. С тим у вези, она има двоструки циљ: унапређење националне безбедности и јачање позиције кандидата за пријем у разне облике међународних интеграција, нарочито у Европс-

ку унију (Мијалковић, 2012:157). На том путу Република Србија је потписала и ратификовала бројне међународне документе, од којих су свакако најважнији: *Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала* (Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/2001); *Конвенција Уједињених нација против корупције* (Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 12/2005); *Кривичноправна конвенција Савета Европе о корупцији* (Сл. лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 2/2002 и Сл. лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 18/2005); *Грађанскоправна конвенција Савета Европе о корупцији* (Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 102/2007); *Конвенција о полицијској сарадњи у југоисточној Европи* (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 70/2007); *Конвенција Савета Европе о високотехнолошком криминалу* (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 19/2009); *Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма* (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 19/2009); *Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима* (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 19/2009); *Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма* (Сл. лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 7/2002); *Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма* (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 19/2009) итд.

Испуњавање обавеза које су преузете њиховим потписивањем и ратификовањем један је од националних приоритета Републике Србије. У том смислу донети су бројни законски прописи и стратегијско-доктринарни документи из области правосуђа, унутрашњих послова, безбедносно-обавештајног система, супротстављања тероризму, организованом и високотехнолошком криминалу, као и из области ванредних ситуација, националне безбедности и одбране итд. (*Законик о кривичном поступку, Закон о јавном тужилаштву, Закон о уређењу судова, Закон о полицији, Закон о Безбедносно-информативној агенцији, Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, Царински закон, Кривични законик, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку, Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала, Закон о кривичној одговорности правних лица, Стратегија националне безбедности Републике Србије, Стратегија одбране Републике Србије, Национална стратегија за борбу против организованог криминала, Национална стратегија за борбу против корупције, Национална стратегија за борбу*

против прања новца и финансирања тероризма итд.) (Мијалковић, Бајагић, 2012:15).

Последица доношења наведених прописа и докумената је и реформа извесних сектора националног система безбедности (формирани су Савет за националну безбедност, Биро за координацију рада служби безбедности, Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података, Специјални суд, Специјално тужилаштво, Специјална притворска јединица, Посебно одељење за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала, Дирекција за управљање одузетом имовином, Служба за борбу против организованог криминала, Служба за борбу против високотехнолошког криминала, Јединица за финансијске истраге, Јединица за заштиту учесника у кривичном поступку, Преговарачки тим Министарства унутрашњих послова, Сектор за ванредне ситуације, реформисане су Безбедносно-информативна агенција, Војнообавештајна агенција, Војнобезбедносна агенција итд.) (Мијалковић, Бајагић, 2012:15).

Међутим, стална „модернизација“ организованих криминалних група и терористичких организација применом нових злочиначких форми, садржаја, техника и средстава, уз ослањање на извесне формалне и неформалне центре политичке и финансијске моћи у земљи, иностранству и у међународним организацијама, отежала је Републици Србији изградњу неопходних институционалних капацитета, стандарда и процедура за ефикасно спречавање и сузбијање организованог криминала и тероризма и заштиту, помоћ и подршку жртвама. Истовремено, њени стандарди и процедуре нису у потпуности сагласни стандардима и процедурама разних облика међународних интеграција којима тежи. То, осим неефикасности националног система безбедности, спутава и успешну међународну криминалистичко-полицијску и друге видове сарадње у сфери безбедности. Додатни проблем је свакодневно појављивање нових форми организованог криминала који су у жаргону познатији као: економски и корпорацијски криминал, нарко-мафија, кријумчарење оружја, трговина људима, кријумчарење миграната, секс-мафија (проституција, порно-мафија), ауто-мафија (опширније у: Жарковић et al., 2011:158,159), крађа и кријумчарење старина и уметнина, коцкарска мафија, урбанистичка и грађевинска мафија, трансплантациона мафија, беби-мафија, фармакомафија, погребна мафија, фалсификовање новца и хартија од вредности, рекет, разбојништва, криминал војних структура, просветна мафија, друмска мафија, стечајна мафија, царинска мафија (опширније у: Николић, 2011:202-220), дуванска мафија, нафтна мафија, струјна мафија, ђубретарска мафија, просветна мафија итд. (Мијалковић, Бајагић, 2012:158)

Развоју организованог криминала доприносе његове везе са политичком и економском елитом, али и са новим центрима финансијске моћи (тзв. *тајкуни*), односно са извесним облицима политичког, економског и

еколошког криминала. Како је инфилтриран у готово све сфере друштвеног и државног живота, реално је очекивати развој нових форми и садржаја организованог криминала. Најзад, корупција је „везивно ткиво“ између носилаца појединих видова организованог криминала, појединаца и група из структура државне власти и из међународних институција (Мијалковић, 2012:158).

Истовремено, евидентно је присуство исламистичког терористичког фактора на подручју Рашке области, али и у суседним државама, пре свега у Црној Гори, у Македонији и у Федерацији Босни и Херцеговини. Приметно је и бујање нових исламистичко-екстремистичких струја познатијих као Вахабизам, који нетолерантно пропагирају изворни ислам и насилнички су настројени не само према неисламском свету, већ и према (осталим) неистомишљеницима међу Муслиманима. Такође, очигледна је и њихова спрега са најпознатијим светским терористичким организацијама, као што су Ал Каида, Хамас, Хезболах и друге, али и са појединим арапским и муслиманским државама које *спонзоришу* балканске исламистичке покрете (Мијалковић, 2012:158).

Најзад, евидентна је и извесна симбиоза организованог криминала и тероризма у Републици Србији, кроз тзв. *наркотероризам*, и то кроз две форме: финансирањем албанских терористичких организација и активности профитом који је стечен трговином наркотицима, односно настојањима наркокартела да применом терористичких метода стекну политичку моћ, што се и догодило стварањем институција тзв. Републике Косово. У овом случају је, осим неспорне симбиозе ова два феномена, очигледна и метаморфоза тзв. нарко-мафије у терористичке групе и организације (разне самопрокламоване тзв. ослободилачке војске), а по окончању тероризма масовних размера – у нарко картеле чији су појединци и групе постали највиши „државни руководиоци“ (опширније у: Мијалковић, 2009:169-190).

Изнете тврдње указују на то да спрега организованог криминала, тероризма и политике поседује капацитете којима може да угрожава националну безбедност Републике Србије, па и безбедност читавог региона. Проблем је тим већи што је реч о тзв. постконфликтној регији у којој је створено више држава које још увек „изграђују демократију“ и које немају све неопходне институционалне капацитете за самостално успешно супротстављање организованом криминалу и тероризму. Ови недостаци се тренутно преошћују ослањањем Републике Србије на помоћ међународне заједнице и појединих држава (Мијалковић, 2012:159). Међутим, приступање постојећим облицима међународних интеграција захтева самосталност и ефикасност у контроли изазова, ризика и претњи безбедности, што подразумева и јачање безбедносних, правосудних и криминалистичко-полицијских институционалних капацитета, стандарда и процедура (Мијалковић, Бајагић, 2012:17).

Ово је краћи осврт на актуелну ситуацију у погледу организованог криминала и тероризма на подручју Републике Србије. Мотиви научног истраживања ове проблематике управо су у тежњи да се да скроман допринос утврђивању научно недовољно познатих и проучених етиолошких, феноменолошких и виктимолошких обележја организованог криминала и тероризма, њихове спреге и утицаја на безбедност људи, државе и међународне заједнице. Истовремено, пројекат се спроводи и у нади да ће бити једна од бројних корисних основа за конципирање извесних решења за изразу и доношење нових и ревизију постојећих правних и стратегијских докумената и криминалистичко-безбедносних стандарда и процедура у области супротстављања овим појавама, те за извесну реорганизацију појединих сегмената националног система безбедности.

Најзад, жеља је и да се покрену националне снаге и подстакну извесне активности и мере на унапређењу укупног стања безбедности у Републици Србији, на јачању њене позиције као лидера и гаранта безбедности на Балкану, на јачању поверења Европске уније у Србију као будућу чланицу, те на унапређењу образовне функције високошколских установа из којих се регрутују будући припадници националног система безбедности и на развоју безбедносне културе грађана (Мијалковић, Бајагић, 2012:17).

Значај и опис научног истраживања

Испуњавање обавеза које је Република Србија преузела потписивањем и ратификовањем бројних наведених међународних уговора и докумената један је од наших националних приоритета. Иако је већ доста учинила на том пољу, захтеви јачања институционалних капацитета и развијања стандарда и процедура још увек нису у потпуности испуњени. Стога је и *циљ* овог научноистраживачког пројекта да се изнађу адекватни модели компатибилизације националног система безбедности Републике Србије са организовањем и функционисањем система безбедности у земљама Европске уније, с једне, али и да се наш систем безбедности прилагоди савременим безбедносним потребама Републике Србије, с друге стране.

Аналогно исказаним безбедносним потребама Републике Србије, те овако постављеном генералном циљу истраживања, као *очекивани кључни резултати* овог истраживања могу да се издвоје:

- идентификација, класификација и дескрипција са елементима експланације фактора развоја организованог криминала и тероризма, њихових савремених форми и последица по безбедност и међународне односе Републике Србије;
- идентификација, класификација и дескрипција недостатака у превентивном и репресивном криминалистичком поступању и у заштити, помоћи и подршци жртвама, који су плод непостојања

- стандарда и процедура или њихове некомпатибилности са међународним стандардима;
- предлози решења за развој криминалистичких процедура и стандарда, и то уважавањем актуелних и очекиваних безбедносних потреба и стандарда и уважавањем процедура разних облика међународних интеграција;
 - иницијатива за формирање стручних тела, органа и организација за превенцију и сузбијање организованог криминала и тероризма, те за заштиту, помоћ и подршку жртвама;
 - предлози за развој и унапређење међународне сарадње у супротстављању организованом криминалу и тероризму.

Из овако постављеног циља научноистраживачког пројекта, као и на основу очекиваних кључних резултата истраживања, неспоран је и значај овог пројекта.

Научни значај истраживања огледа се у: давању доприноса утврђивању научно недовољно познатих и проучених етиолошких, феноменолошких и виктимолошких обележја организованог криминала и тероризма, њихове спреге и утицаја на безбедност људи, државе и међународне заједнице; конципирању решења за изразу и доношење нових и ревизију постојећих правних и стратегијских решења и криминалистичко-безбедносних стандарда и процедура у области супротстављања овим појавама.

Друштвени значај научноистраживачког пројекта огледа се у: унапређењу укупног стања безбедности у Републици Србији; јачању њене позиције као лидера и гаранта безбедности на Балкану; јачању поверења Европске уније у Србију као будућу чланицу; унапређењу образовне функције високошколских установа из којих се регрутују будући припадници националног система безбедности.

У реализацији овог научноистраживачког пројекта биће примењене све *научноистраживачке методе* које се иначе користе у реализовању истраживања у области друштвених наука. Реч је, пре свега, о методу анализе садржаја, испитивању (анкета, интервју), компаративном методу, методу моделовања, статистичком методу, студији случаја итд. (опширније у: Мијалковић, 2011а:133-154).

Иначе, ово истраживање је теоријског и емпиријског карактера. У оквиру њега организовани криминал и тероризам се разматрају у правном и друштвеном контексту, уз уважавање свих посебности социокултурног амбијента у Србији, али и у другим земљама у транзицији и земљама развијене демократије. Истраживање је посвећено изучавању феноменолошке, етиолошке, виктимолошке и последичне димензије ових типова злочина. Потом ће се истражити недостаци механизма формалне социјалне контроле организованог криминала и тероризма, пре свега у деловању поли-

ције и служби безбедности, у њиховом односу са тужилаштвом и судовима, сарадњи са грађанима и субјектима недржавног сектора безбедности, и у међународној обавештајној и криминалистичкој сарадњи. Даље, синтезом резултата који су добијени првим и другим делом истраживања идентификоваће се могућности превазилажења недостатака и проблема криминалистичко-безбедносне функције државних органа Републике Србије. Најзад, тежиће се дефинисању конкретних предлога за јачање институционалних капацитета и за развој стандарда и процедура за ефикасније безбедносно и криминалистичко поступање у превенцији и сузбијању организованог криминала и тероризма у Србији и у заштити, помоћи и подршци жртвама.

Научноистраживачки пројекат се реализује током четири календарске/истраживачке године, почев од 2011, закључно са 2014. годином. Током 2011. године, научноистраживачки тим Криминалистичко-полицијске академије настојао је да:

- изради детаљан план активности научноистраживачког тима и да истраживаче организује у радне групе – тимове који ће бити формирано по критеријумима компетентности и заједничких интересовања истраживача за поједине сфере супротстављања организованог криминала и тероризма у Републици Србији;
- изради инструменте помоћу којих ће се прикупљати подаци о предмету истраживања (анкете, нацрте интервјуа, тестове, дописе појединим организацијама, органима и институцијама), да обучи поједине истраживаче (анкетаре и интервјуере), те да прикупи писани материјал из сфере безбедносно-криминалистичке науке и праксе;
- идентификује, класификује и опише појавне облике организованог криминала и тероризма на подручју Републике Србије, а посебно тзв. нове облике који у научној и стручној литератури нису довољно или нису уопште обрађени;
- сагледа ефекте организованог криминала и тероризма у Републици Србији на безбедност људи, државе и међународне заједнице;
- аналитички и критички сагледа актуелну праксу појединих субјеката државног и недржавног сектора националног система безбедности Републике Србије који у свом раду примењују безбедносно-криминалистичке методе, те да идентификује најчешће пропусе и недостатке у њиховом деловању, а нарочито оне који су плод непоштовања постојећих стандарда или су последица непостојања стандарда и процедура;
- анализира постојећа законска и стратешка решења којима су појаве организованог криминала и тероризма инкриминисане, као и она којима се даје правни основ за организацију, надлежност (послове, мере и активности) и поступање (стандарди и процедуре) полиције,

- безбедносних служби, правосудних органа и субјеката невладиног сектора у спречавању и сузбијању организованог криминала и тероризма и у заштити, помоћи и подршци жртвама ових злочина;
- идентификује и образложи потребе формирања нових субјеката националног система безбедности Републике Србије, у чијој би надлежности били превенција и сузбијање организованог криминала и тероризма, као и заштита, помоћ и подршка жртвама;
 - општој, научној и стручној јавности промовише идеје и циљеве научноистраживачког пројекта, и да стекне сараднике и „пријатеље пројекта“ који ће уступити неопходне научне податке и документа, а који би могли да буду и корисници резултата научног истраживања;
 - уз помоћ Криминалистичко-полицијске академије, у форми два тематска зборника националног значаја, публикује резултате истраживања који су остварени на крају прве године реализовања научноистраживачког пројекта;
 - по потреби, остварује контакте са Министарством науке и технолошког развоја Републике Србије у циљу отклањања недоумица у вези са реализовањем научноистраживачког пројекта и ефикаснијег извршавања уговорних обавеза Криминалистичко-полицијске академије.

Даље, током ове, 2012. године, научноистраживачки тим настоји да:

- развије стандарде и методологију за идентификовање нових појавних облика организованог криминала и тероризма у Републици Србији, и организационо-функционалних веза између њих;
- развије стандарде и интердисциплинарне и мултидисциплинарне методе и процедуре безбедносног процењивања и криминалистичког прогнозирања трендова организованог криминала и тероризма у Републици Србији;
- развије стандарде нове, тзв. квалитативне криминалистичке аналитике;
- преиспита потребе за реформом и јачањем постојећих, као и формирањем нових субјеката националног система безбедности, који би били специјализовани за спречавање и сузбијање организованог криминала и тероризма и за заштиту, помоћ и подршку жртвама;
- размотри потребе ревизије актуелних законских и доктринарно-стратешких докумената из области супротстављања организованом криминалу и тероризму у Републици Србији, односно потребе доношења нових истородних аката, као и оправданост потписивања и ратификовања извесних међународних аката, докумената и стандарда из ове области;

- развије стандарде и изради нацрте прописа и инструкција о обавезној сарадњи субјеката националног система безбедности Републике Србије;
- развије принципе и стандарде за међународну полицијску, криминалистичку и друге видове сарадње у сфери безбедности, како оптимизацијом могућности постојећих видова сарадње у оквиру Интерпола, Европола и СЕЦИ центра, тако и развијањем извесних модела билатералне и мултилатералне сарадње са државама чланицама Европске уније и НАТО-а;
- промовише резултате постигнуте реализовањем научноистраживачког пројекта.

Током следеће, 2013. године, научноистраживачки тим настојаће да:

- изради предлоге извесних безбедносних режима у сферама превенције и сузбијања тероризма и организованог криминала и заштите, помоћи и подршке жртвама организованог криминала и тероризма у Републици Србији;
- анализира могућности институционализације ангажовања субјекта недржавног сектора националног система безбедности Републике Србије у супротстављању организованом криминалу и тероризму;
- развије стандарде и процедуре за сузбијање организованог криминала и тероризма у условима ванредних ситуација које су условљене и узроковане појавама природног, људског и техничко-технолошког порекла, као и у ситуацијама у којима организовани криминал и тероризам представљају узрок ванредних ситуација;
- развије стандарде за унапређење заштите људских слобода и права приликом вршења службене дужности припадника полиције и служби безбедности, како жртава тероризма и организованог криминала, тако и осумњичених за извршење ових тешких кривичних дела;
- идентификује проблеме у функционисању снага за спровођење закона, пре свега полиције и обавештајно-безбедносних служби, у супротстављању организованом криминалу и тероризму и дефинише предлоге за њихово успешно превазилажење;
- развије стандарде и изради моделе прописа за ефикаснију контролу рада служби безбедности, пре свега обавештајних и безбедносних служби и полиције;
- конципира криминалистичку методiku откривања, разјашњавања и доказивања нових појавних облика организованог криминала и тероризма;
- промовише резултате постигнуте реализовањем научноистраживачког пројекта.

Најзад, у 2014. години, научноистраживачки тим ће се потрудити да:

- развије протоколе и стандарде примене савремених форензичких метода проналажења, идентификовања, фиксирања, изузимања, вештачења и тумачења трагова и предмета кривичних дела из области организованог криминала и тероризма;
- развије процедуре и стандарде за психолошко и географско профилирање криминала и извршилаца кривичних дела;
- унапреди стандарде безбедносног менаџмента (управљања сектором безбедности и руковођења у њему) у извршавању послова и задатака на супротстављању организованом криминалу и тероризму у Републици Србији;
- размотри могућности примене нових метода психолошких, педагошких, андрагошких, економских, организационих, техничких, хемијских, физичких, математичких, географских, информатичких, правних, политичких и других наука у супротстављању организованом криминалу и тероризму;
- изради предлоге измена и допуна наставних планова и програма на свим нивоима студија Криминалистичко-полицијске академије, у складу са резултатима овог истраживања;
- генерише постојеће и дефинише генералне закључке научног истраживања, са смерницама за (евентуална) будућа истраживања организованог криминала, тероризма, као и појава које су сродне и са њима умрежене;
- организује научну конференцију са темом *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*;
- промовише резултате који су постигнути реализовањем научноистраживачког пројекта, издавањем одређене научне публикације међународног значаја.

По окончању пројекта и научном верификовању резултата истраживања биће озбиљно размотрене могућности иницирања новог научноистраживачког пројекта (а можда и више њих) који ће се базирати на донетима ових истраживања. Такође, није искључено ни да неки од тих пројеката, за разлику од актуелног који спада у ред основних истраживања (ОИ), буде и интердисциплинарног карактера (ИИИ), тј. да се реализује у сарадњи са другим научноистраживачким институцијама. Најзад, било би идеално уколико би Криминалистичко-полицијска академија учествовала у истородним истраживачким пројектима међународног значаја, под окриљем научних институција Европске уније.

Закључак

Научно сагледавање националних безбедносних потреба, као и механизма за њихово достизање, данас је преко потребно и оправдано. У савременим условима безбедност је веома „скупа“, али су још скупљи губици које држава, нација и међународна заједница трпе услед бројних угрожавајућих појава. Организовани криминал и тероризам су свакако у врху агенде безбедносних претњи савременом човечанству. Стога и наука мора да уложи значајније напоре за изналажење што ефикаснијих, али и што економичнијих решења за њихову формалну социјалну контролу.

У том смислу, реализовање научноистраживачког пројекта под називом *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција* има пуну научну и друштвену оправданост и сврсисходност. Томе ће нарочито допринети бројни научни радови истраживача на пројекту, у којима су садржани конкретни предлози за решавање конкретних безбедносних проблема.

Истовремено, ово је прилика за стручно усавршавање научних радника Криминалистичко-полицијске академије, како за *нове победе* у сферама њиховог научног интересовања, тако и за (у)освајање нових научних знања. О значају овог научноистраживачког пројекта за развој научног подмлатка, како сарадника у настави Академије, тако и доктораната – стипендиста Министарства просвете и науке, није ни потребно говорити.

Такође, ово је и прилика за припаднике Министарства унутрашњих послова, али и других служби безбедности, да се ангажовањем у реализовању пројекта докажу и као врсни научни радници, те да нам пренесу своја знања и стручна запажања из безбедносно-криминалистичке праксе. Синергичким научним радом истраживачи из редова Криминалистичко-полицијске академије и Министарства унутрашњих послова створиће нови фонд научног знања којим ће још једном потврдити да су лидери у области безбедносно-криминалистичке теорије и праксе, не само у земљи, већ и у региону. Најзад, методолошки оквир овог научног пројекта је приказан са намером да буде подстрек за будуће сличне научноистраживачке пројекте, те инспирација многима да истражују проблематику супротстављања организованом криминалу и тероризму.

Литература

1. Albanese, J. S., (2000). *The Causes of Organized Crime: Do Criminals Organize Around Opportunities for Crime or Do Criminal Opportunities Create New Offenders?*, Journal of Contemporary Criminal Justice, No 16, pp. 409-423.

2. *Актуелни пројекти Криминалистичко-полицијске академије*, <http://www.kpa.edu.rs/cms/nauka/projekti>, доступно 22. маја 2012.
3. Viotti, P. R., Kauppi, M. V., (1997). *International Relations and World Politics – Security, Economy, Identity*, Prentice Hall, New Jersey.
4. *Годишњи финансијски извештај на Пројекту број 179045* (руководилац пројекта проф. др Саша Мијалковић), (2012). Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
5. Жарковић, М. et al., (2011). *Крађе моторних возила као савремени вид организованог криминала у домаћој криминалистичкој пракси*, Безбедност, год. 53, бр. 1, Београд, стр. 158-176.
6. *Извештај о наменском трошењу финансијских средстава за период 1. 1. 2011 – 31. 12. 2011. године на Пројекту број 179045* (руководилац пројекта проф. др Саша Мијалковић), (2012). Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
7. *Извештај о раду на пројекту број 179045 за 2011. годину* (руководилац пројекта проф. др Саша Мијалковић), (2012). Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
8. *Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала*, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/2001.
9. Маринковић, Д., (2010). *Сузбијање организованог криминала – специјалне истражне методе*, Нови Сад: Прометеј, 2010.
10. Мијалковић, С., (2009). *Феноменологија савременог тероризма – безбедносни и криминалистички аспекти*, Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета IV, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 169-190.
11. Мијалковић, С., (2010). *О методологији истраживања у области безбедносних наука*, Безбедност – полиција – грађани, бр. 3-4, Бања Лука, стр. 361-371.
12. Мијалковић, С., (2011а). *Прилог конципирању методологије истраживања појава од значаја за националну безбедност*, Србија: изградња капацитета система безбедности, Институт за политичке студије, Београд, стр. 133-154.
13. Мијалковић, С., (2011б). *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
14. Мијалковић, С., (2012). *Псеудо-Република Косово - „царство“ организованог криминала и тероризма - отимање Косова*, Институт политичких студија, Београд, стр. 153-181.
15. Мијалковић, С., Бајагић, М., (2012). *Организовани криминал и тероризам*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
16. Милојевић, С., (2010). *Нуклеарни тероризам*, Безбедност, год. 51, бр. 3, Београд, стр. 46-67.
17. Николић, Ђ., (2011). *Корупција у робним царинским испоставама, царинско прекршајном и управном поступку и реферату продаје робе*,

- Безбедност, год. 53, бр. 3, Београд, стр. 202-220.
18. Hough, P., (2004). *Understanding Global Security*, Routledge, London – New York.
 19. Цветковић, В., Поповић, М., (2011). *Мозућности злоупотребе оружја за масовно уништавање у терористичке сврхе*, Безбедност, год. 53, бр. 2, Београд, стр. 149-168.

Methodology of One Scientific Research Organized Crime and Terrorism

***Abstract:** The expansion of organized crime and terrorism in conditions of social and economic crisis, armed conflicts and political instability of the last decade of the XX century, have made it difficult for the Republic of Serbia to fully develop its institutional capacities, standards and procedures for more effective prevention and suppression of these forms of crime, as well as for the protection, help and support to the victims. At the same time, the existing standards and procedures are not fully harmonized with the standards and procedures of various forms of international integrations, towards which the Republic of Serbia inclines. This, besides the inefficiency of the state, obstructs the successful international cooperation in the field of crime investigation, as well as other forms of cooperation in the security field. Presently, the problem is being mitigated through the cooperation with the international community, certain international organizations and countries. From the aspect of Serbian candidacy for the membership in international organizations, above all European Union, this is inadmissible, due to the fact that international integrations imply both the independency and efficiency of the states in control of challenges, risks, and threats to the security. As one way for improvement of security practice, the Academy of Criminalistics and Police Studies in Belgrade started the realization of the Scientific Research Project entitled „The Development of Institutional Capacities, Standards and Procedures for Combating Organized Crime and Terrorism in the International Integration Conditions“. Generally, this research is expected to provide the new theoretical knowledge on etiological, phenomenological, victimological and consequential dimension of organized crime and terrorism in the Republic of Serbia, as well as proposals, guidelines and solutions for strengthening the institutional capacities and harmonizing the standards and procedures of the security and criminalistic practice of the national security system with the demands of international public and criminal law.*

***Key words:** organized crime, terrorism, international integrations, institutional capacities, standards and procedures, national security, scientific-researching project, methodology of scientific researching.*